

Vychovatelské Listy.

Hlas učitelů katolicky smýšlejících.

Ve všech věcech sebe samého vydávej za příklad dobrých skutků,
v učení, v celosti, ve vážnosti. Tit. 2, 7.

O školské otázce.

(Na katolickém sjezdě v Kroměříži 1. P. 1901 promluvil J. M. Kadlčák.)

Není to smělost troufalá, aniž touha po slávě a uznání, nýbrž snaha upřímná a vůle dobrá prospěti dobré věci, kde prospěti se dá, když shromáždění mužů tak vynikajících učeností, důstojenstvím i života zkušenosti, po řečích převýborných, skvělých, slova se ujímám, abych řečí prostou, slovy nehledanými pokusil se poněkud objasniti otázku, nad níž důležitější na ten čas není, přispěti k objasnění otázky školské, jejíž správné řešení je podmínkou hmotného blaha milého našeho národa československého i rozvoje jeho a zdlaru v budoucnosti; ba závisí od správného řešení otázky školské všecken mravní rozkvet lidu českého i jeho blaho duševní. Neboť otázka školská nad jiné palčivá a naléhavá je v první řadě mravní otázkou doby nynější.

Tvrdíť arcibiskup, že otázka školská je otázkou politickou a důsledně z toho vyvozují známou zásadu: čí škola, toho moc nad lidem, toliť budoucnost. A zase jiní prohlašují otázku školskou za otázku čistě osvětovou a tvrdí, že splní poslání své škola jen tenkrát, když ve všech směrech zbavena bude jakýchkoliv pout a mezí, když bude úplně volně se řídití indukivními výsledky bádání paedagogického jak ze školy tak i ze života pospolitého vzatých, a proto chtějí, aby učitelé dopřána byla plná svoboda bádání, vědění a veřejného projevu takovou měrou, jak to dovoleno pracovníkům jiných oborů vědeckých. (Snahy a cíle pokrok. hnutí učitelstva moravského.)

Kdo se odpoutá od Boha, kdo cíl poslední života lidského vymezil, poutí pozemskou a popírá život posmrtný; kdo sebe i jiné klame domněnkou, že víra v Boha živého je překonaným stanoviskem a nesrovnává se ani s vědou ani s osvětou, tomu arcibiskupská otázka školská je čistě osvětovou otázkou a pochopitelný jsou pak snahy, jež vrcholí v hesle: Pryč s Bohem ze škol; tudíž důsledně: pryč s náboženstvím, pryč s knězem ze škol, chceme školu svobodnou, v níž nic, pranic nám nepřipomíná jsoucnost Boha, chceme školu bezkonfessionální, bez Boha.

Kdo však dosud vyznává upřímně: Credo in unum Deum — věřím v jediného Boha — ten problém školský posuzuje a musí posuzovati z hlediště vyššího, z hlediště proslaveného vychovatele a učitele Komenšského, kterýž v proslulé své Didaktice (list k národu českému) správně Čechům hlásá: »Tomu pak nás Písino svaté učí, že pod nebem jiné cesty k napravení zašlosti našich není, jediné mládeže dobré vedení. Věsti pak rozumně mládež jest, opatrovati prostředky, jak by před nákazami a ná-

kvasami světa ohrožena, v tom dobrém, jehož símě v srdci složené má, zachována i k šťastnému zrostu rozhojněna, též uměním všelijaké moudrosti a pravé Boha i všech skutků jeho známosti vyučena, a tak pravým, pravé rozumnosti světlem právě osyícena býti mohla.»

A jinde též vychovatel praví (str. 62.): »Čemu se má učití«. Odpovídaje pak na otázku sám takto dí: Ve školách učití se má všemu, co milost Boží dává: pobožnosti, která jej činí Bohu milým, — a podrobněji (str. 65.) rozváděje myšlenky své, naznačuje za hlavní a první cíl výchovy: umění neb osvícené duchovní, t. j. nauku o Bohu, andělích, duši a o těch že má vyučovati — Bohověda čili církev — tedy náboženství Komenský na první klade místo, když hlásá učení své o úpravě školy. — Neboť mluvě v úvodě do umění vychovatelského o úkolu člověka na světě praví: Pohledíme-li, proč na svět uveden jest člověk, najdeme, že proto jedině, aby sloužil Bohu, tvorům jiným a sobě. Má-li se pak člověk hoditi sobě, bližnímu, Bohu, musí pro Boha míti pobožnost, pro bližního mravy, pro sebe sám umění; ač všecko to sic tak skončeno jest, že jak pro sebe člověk nejen umělý, ale i ctnostný a pobožný býti má; tak bližnímu k užtku nejen mravové jeho, ale i umění i pobožnost přicházejí; a Boha k slávě netoliko pobožnosti, ale i umění a ctnosti obráceny býti mají a v pravdě obráceny jsou« — žádal tedy Komenský v proslavené Didaktice či umění umělecké vyučování, aby všechna výchova i učba všeliká proniknuta byla náboženstvím, žádá školu náboženskou a kdo tvrdí něco jiného, buď spisů jeho vůbec ani nečetl nebo nepravdu tvrdí úmyslně. Vždyť Komenský (str. 89.) za neštěstí prohlašuje to tré, t. j. umění, zbožnost a ctnost kdekoliv se trhá, náboženství ze škol se vypuzuje, — žádá si tedy školy náboženské a shoduje se v tomto požadavku zcela s Církví katolickou.

A jako hlásal Komenský, tak všichni slovanští myslitelé a vychovatelé hájili zásadu, že náboženství musí býti základem a podkladem všeliké výchovy, nebo jinými slovy: požadavek stoupenců liberalismu, aby náboženství ze škol vyloučeno a kněžím jakýkoliv zamezen vliv na výchovu mládeže jest požadavek nejen nekřesťanský, ale i neslovanský. Je to požadavek, jímž podtínají se kořeny slovanské svéráznosti nejen v národě českém, nýbrž i ostatních kmenech slovanských, jak učí nás denní zkušenost. Neboť renegátství národní všude tam je příznačným jevem, kde odpadlictví náboženské se ujalo a zmohutnělo. Výchova beznáboženská, vlastně protináboženská, jest dílem zruďného romanismu západnického vyhraněného ve svobodném zednářství. — Toto poblouznění své vstúpilo Němcům a od těch přešlo k nám a ujímá se v těch vrstvách, jimž sice imponuje vědecký nátěr hesel zednářů, kteří však ztratili vnímavost pro kulturní vývoj slovanského kmene a stávají se kosmopolity v nepěkném toho slova smyslu.

Veliký náš vychovatel Komenský v duchu slovanském hlásal: »Pokud víry, potud člověka.« A téhož náhledu jsou nejbystřejší hlavy všech věků a národů. Žádal i proslulý válečník Napoleon: Vychovejte mi ze syna vzorného katolíka, sice nebude dobrým Francouzem. Ostatně učí nás dějiny, že národ kterýkoliv mohutněl a kvetl v dobách, kdy byl nejzbožnějším, slábl a zanikal, jakmile zliberalisován ztrácel víru.

Jenom zednáři a stoupcí jejich v našem národě jiné dráhy nastupující hlásají opak, žádajíce ve svém programu: 1. Vyvrácení a zničení autority Církve. 2. Úplné a bezpodmínečné rozloučení Církve a školy tak, aby duchovním znemožněno bylo jakékoliv vměšování se do věcí školských. »Kněží buďtež úplně vyloučeni z úřadu učitelského, z místních školních rad, z dozoru nad školou. Členové řádů církevních, mužové i řeholnice,

naprosto buďtež ze školy odstranění a kde to zatím není možností, tam dle možnosti budiž jim vstup do školy znesnadněn, znemožněn. Veškeré školy třeba dáti do ruky učitelů liberálních, kteří s duchovními styků nemají. 3. Odstranění jakéhokoliv náboženského vyučování, neboť vyučování náboženství, praví oni, vnáší mravní zmatky do srdce mládeže a hromadí mlhy v duši dítěte. Vyučování náboženství corrumpuje mládež a proto všude chceme bezkonfessionální školy, bezkonfessionální knihy, bezkonfessionální učitele. Nestrpíme ve škole biblické dějepavy ani učitelů nábožensky smýšlejících.« Toť čteme v knize programové: »Die Papstkirche und die Freimaurerei«. Toť požadavky zednářstva. Tak mají býti školy upraveny dle jejich vůle.

Není tomu dávno, kdy hlásáno u nás ze strany liberálů: nikdo není proti náboženství, církve nikdo neohrožuje. Chceme také výchovu nábožensko-mravní, ale nechceme ve škole nadvládu kněze, chceme uvolnit učitelstvo z ponižující nevolnosti, chceme školu vybavit z moci kněžstva. — A z řad zliberalisovaných učitelů ozvaly se tenkrát zvučné hlasy, že boj se nevede proti náboženství, nýbrž jenom proti zvlí stavu, v jehož otroctví prý učitelstvo nehodně úpí a v zájmu pokroku a osvěty vybaveno z pout býti musí.

Jak upřímnými byli, vidíme z uvedených zde požadavků otců liberalismu, leckde již všemocných svobodných zednářů, úhlavních to nepřátel nejen Církve katolické, ale i Slovanstva.

Než upejpání i u nás brzy přestalo. Již na litovelském sjezdu Ústředního spolku moravského pokrokoví zvítězili nad liberály prý umírněnými a prosadili resoluci ostrou proti výchově mravně-náboženské mířící. Tam prohlásil mluvčí pokrokových: »Stojíme na prahu doby nové, pro níž se v dějinách otevřel nový list.« A odsuzuje minulost, tvrdil směle: »Učitel vzdělávati se nesměl a našla-li se u něho kniha moderní — co tím řečník míní, těžce uhodnouti! — která čpěla Josefinismem nebo francouzskou revolucí, byl prostě zbaven úřadu.«

Kolik pravdy na nedoloženém tvrzení tom, více než smělém, vidíme z kurrendy nejd. kn.-arc. konsistoří olomouckou, vydané dne 17. srpna 1861, v níž podučitelé se důrazně vybízejí, aby se důkladně vzdělávali a ke zkouškám pro nižší realné školy hlásili. Podobně svědčí kurrenda ze dne 30. prosince z r. 1862, kterouž se doporučují časté konference učitelstvu, nařizuje rozmnožení knihoven pro školy a lid; kurrenda ze dne 23. listopadu 1859, kteráž doporučuje učitelstvu schůze pomologů, výstavy, zakládání obecních štěpnic za povinnost ukládá a štěpařství zavádí do škol obecných. A o tom propouštění učitelů by se ani mluvíti nemělo. Vždyť olomoucký knížearcibiskup byl nucen ve zvláštní kurrendě naříditi školním dozorcům — děkanům —, aby alespoň nejhrubší poklesky učitelů nezatajovali, protože náprava osob a škol stává se tím nemožnou. A byly to poklesky, o nichž stydno mluvíti. Ve škole církevní měl učitel volnost a svobodu, o níž se »svobodné škole« ani nezdá.

Z toho vidíme, jak oprávněná je výtka liberálů, když praví: »To právě je podstatný znak těch stran, jež škole nepřejí, že lidu obecnému vědění zapovídají, nikoliv nařizují, rozšiřovati vědomosti zabraňují, vědění za přestupek proti Bohu a národu, nevědomost za ctnost prohlašují« — (Snahy a cíle pokr. hnutí v uč. mor.) — Kde, kdy, kdo tak činil? — Dokladů nejmenších pro smělé, ba nestoudné toto tvrzení po zvyku liberálním ovšem hledáme u nich marně.

Pravda-li však, co píší západnickým zednářstvím prodchnutí pokrokaři, pak Církve katolická vlastně našla v nich nehledaných obhájců. Neboť dějiny školství a výchovy nás učí, že právě škola lidová, škola

obecná původem svým je dílem Církve katolické. Kdežto stará doba pohanská vzdělání umožňovala jenom boháčům a mocným tohoto světa, osvětu pokládala za privilej stavů vyšších, — křesťanství, a sice katolická církev tisíciletý předsudek zlomila a zdroje vědy i umění otevřela všem, i těm nejposlednějším mezi nízkými.

Církev katolická první založila, zdokonalila a v rozkvět přivedla školství obecné a z něho vybuodovala školy vyšší. Není university starší, jíž by katolická Církev nebyla založila. Tento fakt nepopíratelný, sterými dokumenty a svědectvím mužů nejosvícenějších doložený nezvrátí planý mluvka, když napíše: »Strana klerikální žádá věc nemožnou, aby škola obecná sloužila za ústrojí, jimž by straně této vrátila vládu, kterou vykonávala nad duchem lidským bezmála 2000 let a nyní navždy ztratila nevinou školy obecné, nýbrž vinou pokračujícího rozvoje vědeckého.« (Snahy a cíle.) Tomu-li tak, proč neuvádí nikde důkazů. Proč neopírají své výtky o nepopíratelná fakta? Proč paušálně obviňují bez dokladů? — Kdo bez předsudků sleduje boj o školu, ví, že zlomyslným štváním je povídání o touze kněží po nadvládě z důvodů strannických, že zlomyslným tlachem jsou povídačky o touze kněžstva po nadvládě vůbec. Co žádá Církev a žádati musí, to prohlášeno stokrát biskupy, kteří tlumočí nám zásady církve učící, když kladou požadavek: všechno učení a výchova dětí a jinochů i dívek od školy elementární až po vysoké učení budiž proniknuto, prosyceno, prodchnuto duchem křesťanským a učitel dítek katolických slovem i činem budiž vzorem zbožného katolíka — to žádá Církev a žádá to právem, neboť nemůže přece učitel neznaboh, nevěrec odchovati zbožné křesťany.

Či snad utvrdí víru v srdcích mládeže učitel, který ve škole žákům chlubně vypravuje, že nebyl mnoho let u zpovědi sv., že prý nikoho nezabil, nikoho neokradl, tož nač jíti ku sv. zpovědi a hříchy své sdělovati člověku také hříšnému!? Anebo povznáší k Bohu mysl žáků svých professor, když zázraky prohlašuje za bajky pro staré babičky a Spasitele za velikého sice považuje filosofa, ale veřejně před žáky Božství jeho popírá a posměch si tropí jízlivý z předmětů a výkonů náboženských? A když takové se dějí věci ve škole, jíž založili mužové katolického smýšlení, co pak se děje ve školách, kde vládnou neobmezeně nevěrci! — Jaká to výchova naší mládeže, když professor o nešťastném mistru Husu vypravuje, že byl světec, že zemřel pro pravdu čistou a žák-li si k tomu do poznámek učiní otázník, je pronásledován, ba přímo duševně týrán. Jaká to výchova, když nadřzuje se všemožně jinochům, kteří celé noci prohýří, žák však, který věrně plní povinnosti náboženské a do kostela chodí i v den všední, anebo dokonce růženec nosí při sobě, důsledně za poloblbec je stigmatizován a týrán tak, že jenom důvěra v pomoc Boží ho zdržuje od nejhoršího. Veřejnost katolická ani netuší, co vytrpí jinoch, který má dosti odvahy a dovede se opřítí nevěreckému proudu.

Jaké spousty v duších útlých způsobují mužové takového smýšlení! Když denně 15.000 učitelů nevěrců šířilo by jed nevěry, znamená to ročně zkázu 750.000 duší, za 20 let 7.500.000 duší, nepočítaje ty ohromné zástupy, které kazí nepřímo prostřednictvím svých odchovanců.

Jak ostatně Církev »škole nepřeje a lidu obecnému vědění« zapovídá, vidíme z kurrend, kteréž vydávalo na př. nejdust. kn.-arc. konsistoř olomoucká. Jsou každému přístupny a tudíž snadno lze z nich usvědčiti mne z nepravdy, když tvrdím, že právě katolické kněžstvo bylo šířitelem vzdělanosti a osvěty mezi lidem obecným v dobách, kdy příslušníci jiných stavů o »sprostého sedláčka« ani nezavadili. Za doklad z mnohých uvádím některé na objasněnou: Dne 30. listopadu 1842 nařízeno přísně konsistoří

olomouckou, aby továrníkům zamezeno odluzování dětí ze škol. Kurrendou ze dne 21. února 1842 zavedeno v naší diecesi všeobecné vyučování slepců a dne 25. ledna roku následujícího vydáno nařízení, aby učitelé podávali zprávy o výsledcích toho vyučování. Ženské ruční práce v naší diecesi zavedeny byly již v r. 1862 kurrendou ze dne 30. prosince a dne 11. února 1863 vydán přísný rozkaz, aby nikdo v letních měsících vyučování nezkracoval a neobmezoval.

Okresní porady, tenkrát arcib. dekanátní, — zavedeny v olomoucké arcidiecesi již r. 1858 kurrendou ze dne 23. června a vláda vídeňská již 24. října 1855 pochválila nejd. kn.-arc. konsistoř, že

1. rozšířila mnohé školy a třídy rozmnožila;
2. zlepšila vyučování, čímž stalo se dukladnějším a pro život plodnějším;
3. věnována zvláštní péče náboženské i mravní výchově mládeže;
4. zavedeno vyučování užitečných vědomostí z vlastivědy a přírodních věd, zejména však zvelebeno ovocnářství;
5. zvýšena a zlepšena návštěva školy;
6. zvýšen zájem obcí pro školu;
7. Získání škole dobrodinci a zlepšeny zevnější poměry (právní) škol a již tenkrát zavedeno do škol názorné vyučování dle obrazů.

Kdo skutečně nepřál tenkrát škole obecné, o tom nás poučuje vládní výnos ze dne 4. listopadu r. 1858, jímž ukládá se konsistoři, aby bez povolení politického úřadu školy nezřizovala a hrozí se přísným trestem obcím, kteréž by si zřídily školu bez úředního dovolení. V pochvalném pak uznání ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. června 1858 na stížnost kn.-arc. konsistoře olomoucké, že školní budovy nevyhovují a třeba nápravy, ministerstvo vídeňské odpovědělo, že nápravu nelze prováděti tou měrou, jak si toho přeje konsistoř, neboť v první řadě že dlužno šetřiti obcí a přihlížeti k tomu, by nebyla jejich poplatnost v. bec přepínána. — O zlepšení hmotných poměrů učitelstva nejednou se konsistoř zasazovala.

Není tudíž zodpovědna Církev katolická za vady školství starší doby, nýbrž zodpovědnost padá na ty, kdož měli rozhodující moc v ruce, tak jako nyní jí mají. Církev byla, pokud se týkalo věcí světských, jenom výkonným orgánem státní moci. Nerozhodovalať kn.-arc. konsistoř o správních a právních záležitostech škol, aniž měla rozhodující vliv na zaopatření učitelů. O tom rozhodovalo sl. gubernium — zemská vláda a ministerstvo a na to se vždy zapomíná, kdykoliv věci oné doby se posuzují za tím účelem jediným, aby církev katolická byla snižována a tupena od leda-jakého nedouka, jako by ona nepřála pokroku a osvětě.

Nemohouc školu podle potřeb lidu a doby upravití — zbavena byla moci výkonné právě oním nyní tak velebeným Josefinismem — dbala katolická církev alespoň o to, aby výchova dítek a všechno školství vedeno bylo v duchu křesťanském a pokud vliv a moc její stačily, bránila, by proudy nevěrecké nemohly plnou silou do školy vnikti a tam hlodati na kořenech křesťanského řádu.

Jak správně jednala, o tom svědčí hlas z tábora odpůrců. Deutsche Stimmen, orgán německých liberálů, starokatolíků, protestantů a radikálů říšských, v čís. 4. píše: Málomocnost naproti Římu spočívá hlavně v tom, že nepoužíváme, jak by se slušelo, nejdůležitějších prostředků, jimiž vládne každé náboženství a pro něž právě sociální demokraté každé náboženství odstraniti chtějí ze škol: náboženského totiž vyučování ve škole. — Tím, že tohoto vlivu, účinkování na mládež při vyučování náboženském nebylo všemožně a dosti správně použito, jest těžkou chybou protestantismu.« (Hlídka č. 8. 1901.)

Přes tyto hlasy však u nás a z nás mnozí nemohou pochopiti, oč jde. Bojíce se vyhaného strašidla »klerikalismu«, jimž moderní polovzdělance straší vychytralí liberálové, nazývajíce potupně klerikálem každého, kdo špetku víry a úcty k Církvi si zachoval a nepřísahá k jejich praporu, nevidí skutečného nebezpečí, jež ohrožuje základy křesťanství. Bez ostychu již sáhajíce na kořen mravního řádu křesťanského zpupně hlásají svobodní zednáři poslední své cíle, prohlašujíce v programu svém (Die Papstkirche und Freimaurerei) odkřesťanění rodiny. Bez obalu učí již, že první starostí zednářů býti má odcizení mužů rodině a náboženství a emancipaci žen v ý c h o v o u v ústavech bezkonfessionálních. A nalézají stoupence ochotné i v řadách mor. učitelů. Vždyť na sjezdu pokrokových, tuším v Hodoníně konaném, prohlášen za hlavní bod programu pokrokového: »Náboženství budiž ze školy odstraněno.« Odhodili již tedy fíkový list a hlásají otevřeně odpad od Církve a tím zapírají Krista.

Na rodinu mají namířeno školou bezvěreckou. To hlásají nyní již bez obalu. Tím však sami dosvědčují, že marné všechny úklady bezvěrců, marné útoky zednářské, dokud v rodinách bude řád křesťanský vládnouti a ve školách náboženství ovládati v ý c h o v u. A tak nejlépe dokazují nevyhnutelnou potřebu a nutnost školy konfessionální — školy náboženské.

My katolíci a křesťané vůbec život rodinný pokládáme za podmínku zdravého rozvoje lidstva. Neporušenost rodiny jest nám posvátným odkazem dědů a zárukou všeho pokroku pro doby příští. My děti považujeme za majetek Boží, za dar Bohem svěřený rodičům, s nímž nesmí býti šantročeno ani kupčeno. A na paměti majíce převelikou zodpovědnost před Bohem, nesouhlasíme s názorem, že smí o výchově dítek rozhodovati kdokoliv bez ohledu na rodiče.

Děti nejsou ani majetkem školy, ani majetkem státu. Děti jsou pokladem rodičům, svěřeným Bohem. A proto ani učitel ani stát není povoláným rozhodčím u věcech vychovatelských, nýbrž rozhodující slovo přísluší rodičům, kteří jedině nesou mravní zodpovědnost za zdar či nezdar výchovy svých potomků. Škola pak smí rozhodovati a spolupůsobiti jenom potud, pokud rodičové svobodně a bez násilí přenášejí na ní své právo a povinnost i zodpovědnost mravní. Církev pak, Bohem stanovená učitelka národů křesťanských, má po vůli a zákoně Páně bdíti, aby rodičové nebo jejich zástupci — a těmi jsou školy — věrně a správně plnili poslání, kteráž ukládá jim vychovávatí dítky v báni Boží a zákonu Jeho.

Z úřadu toho pak plyne právo, jakého Církev vždy se dovolává, právo nezadatelné a nezrušitelné: řídití výchovu křesťanské mládeže ve školách křesťanských či konfessionálních.

Dokud bude na světě jediná rodina křesťanská, dotud nevymizí nárok na křesťanskou školu, dotud bude požadována škola náboženská, kteráž jedině je křesťanské rodině zárukou, že děti její nebudou odcizovány Kristu.

Mýlí se však, kdož domnívá se, že tento požadavek týká se jenom školy obecné. Do síní škol vyšších — anebo dokonce na universitu — že se nevztahuje. Co platí o škole obecné, to v míře nezkrácené platí také o školách jiných. My katolíci máme právo, ano máme povinnost žádati, aby veškeré školství bylo řízeno podle zásad v katolické Církvi uplatněných a nejen učitel venkovský v zapomenuté dědině valašské, nýbrž i vědátor na stolci universitním v Praze, aby vzorem byl katolík a posluchače jeho péči svěřené vychovával nejen slovem, ale i skutkem a příkladem v duchu křesťanském a vedl je vědou pravou k studnici světla nepomíjejícího — k pravdě jedině, věčné — vedl je k Bohu.

Proto domáháme a domáhati se nepřestaneme katolických škol vysokých, kteréž nám odchovají katolické učence. Proto jest a bude naším

nejpřednějším požadavkem: školská soustava v duchu Spasitele vybudovaná podle Jeho vznešených nauk a zákouň řízená, školská soustava katolická, z níž vyjde zase pokolení, jež slovem i skutkem bude hlásati souhrn vychovatelské moudrosti, kteráž tají se v pozdravu:

Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

O zanedbané mládeži.

Na sjezdě katolickém v Kroměříži referoval Krist. Ječmínek, odb. učitel v Hulíně.

Všectění přítomní! Buďte všickni srdečně pozdraveni jménem Ježíše, nejlepšího to přítele všech dítek, buďte vroucně vítáni láskou k opuštěné, zanedbané mládeži! Při vzpomínce na opuštěné dítky slyším stále zníti slova našeho Jar. Vrchlického: »Jako hloh trpké nese ovoce, tak jest i výchování dítek bez otce!« — a tu opravdu zachvívám se ve svém nitru teskné, bolestné výkřiky o naši budoucnost již již vyrážejí z hrudi mé, leč hlas můj je tu takřka bezezvuký, jakoby prorážel z podzemí, a oko mé slzou se zalévá.

Než v tom vtírají se mi mužná slova našeho Čelakovského: »Mračné doby, smutné chvíle, Vás mnoho si nevšímám; ba i chmury vaše mile z rukou lásky přijímám!« — a proto volám: Opustiž mě všecken bol a žal a trud, ať přikročím ku svému úkolu. S přáním plného zdaru naší snaze ušlechtilé, spojuji uctivou prosbu, byste mi prominouti ráčili všechny nedostatky, jež postřehnete při mém pojednání, jsouce pamětlivi jednak krátkosti času, jenž mi ku pojednání určen, jednak nedostatečností mých sil ku thematu tak časovému, důležitému!

Již půl století se naše národní společnost hledí dopracovati duševní svobody a volnosti, aby si každý mohl mysliti, co sám chce, a aby směl každý své náhledy pronášeti tak, jak mu vlastní jeho nitro káže. Druh druhu v tom nemá brániti, druh druhu v tom nemá překážeti. Ve skutečnosti však zdá se, jako bychom se proti každému samostatnému jednání zapřísáhli. Každému samostatnému projevu ubírá se odvaha a — požaduje se jednotvárnost. Každý má hleděti okem jiným a mysliti rozumem cizím. Zbožňujeme etiketu, moderní to modlu; pohled náš není upřen do výše aneb do předu, nýbrž nazpět. Nejsme s to jednati a mysliti za sebe. Bojíme se vystoupiti z ovzduší nesvobodného myšlení a jednání. Nechceme hájiti duševní svobody své; nosíme na sobě ovoce cizí, nikoliv vlastní. Žijeme tak, jak společnost káže; činíme vše v úplném souhlasu se společností, v níž se nacházíme, bychom měli nároky na »úctu«, a tak vydáváme se v náruč zkázy, omlouvajíce se: »Svět tomu tak chce!« Ve všech vrstvách naší národní společnosti převládá snaha zdáti se něčím, čím nejsme. Hlavní váha přikládá se zevnějšku, drzému tlačení se v popředí a klamání o pravém stavu věci. Hlavní cíl každého jest: vzbuditi úctu. Učenost a chytrost stala se u nás modou. Věda a umění pěstuje se namnoze, jen aby člověk zdál se býti moudrým a aby se mu v životě nestala ta nehoda, a někdo ho snad nepolitoval, že jest nedosti moudrým. Představa většiny lidí o »vzdělanosti« jest naprosto smetena a nepravá. Neivětší chyba je ta, že se nerozeznává »učenost« od »vzdělanosti« a že se nechápe, kterak nejučenější člověk mohl by býti tím nejnevzdělanějším na světě.

Na mravní cenu nehledí se, ale na lesklé, mimo naši osobu ležící věci — na cinkání penízků v kapse. A tak může se dnes mnohý »úctě« těšiti — třeba ve skutečnosti cti nezasluhuje.

Klam je tedy hlavní chorobou našeho věku.

A proto netřeba se diviti, že v našem národě vyvinuje se za takových okolností druh společenské nemoci, totiž otupělost proti jakémukoli sociálnímu zájmu, bezsvědomitá lhostejnost ke všemu veřejnému životu. Mnozí vymýkají se ze společnosti, a jednotlivec uzavírá se mezi čtyři stěny. — Života státního, společenského potud se ještě účastní, pokud mu z něho vyplývá osobní prospěch, pokud běží tu o jeho postavení, pokud mu z toho čest kyne. Jedná se tu o společenské šosáctví. Šosák nemá ani společenského, ani politického vyznání víry, přidrží se vždy toho směru, který má nejpohodlnější pro něho program; kde vypátrá, že může se utvořit většina, tam bez rozpaků přistoupí. Dle ducha klassického starověku měl by býti taky z národu vyobcován.

Základní myšlenka šosáctví společenského jest hlukoká společenská nemravnost, která stát a společnost otravuje — a přece může zároveň šosák taky dle policejního pojmání býti politicky loyálním občanem. — Zmíněné šosáctví zplodilo nám zkázonosný diletantismus v národní naší společnosti, který se ovšem často jako vzdělání lidu, jako přední podmínka svrchovanosti lidu označil. A jeho šosácký duch, tato kletba všemocného publika, obzvláště tam příkře vystupuje, kde davy lidu mají souditi a rozhodovati. Tak v posledních letech při různých příležitostech, kdy mnozí moudří lidé seskupili se ve veřejném životě jako »kritisující publikum« nedobře soudili, ač každý zvláště snad dobře by byl soudil.

A tuto kletbu ze společenského života nutno zažehnati, a to tím, že zjednáme statné a oprávněné korporace proti diletantismu davů v nejvyšší instanci proti společenskému šosáctví.

Či není více pravdou, co tvrdí Sir William Temple, »že neustálé suazení zdáti se, čím vlastně nejsme, a míti něco, co vlastně nemáme, jest hlavním kořenem vši nemravnosti?«

Klid duše, poctivost, rozšafnost, ctnost — vše se obětuje dnes zevnějšímu lžilesku. Lest, klam, podvod, zpronevěra jsou prostředky, jež nám pomáhají »světu« zakryti pravý stav náš.

Vrozená dobrosrdečnost povahy se kazí, srdce chladne a nejušlechtlejší prameny štěstí — hlavně ty, které plynou ze soucitu k bližním každého stavu — — zanikají a vysychají. Kastovní duch vládne v naší národní společnosti ve třídách nejvyšších i nejnižších. Tento znemravňující a falešný zvyk povstává z přílišného přeceňování dvou jinak výborných věcí — postavení a bohatství.

Až podstata stavů jako různých forem sociálního povolání, která nutně s formami obchodního povolání úzce souvisí, všeobecně se uzná, pak se každý bude cítiti ve svém stavu blaženým, bude na stav svůj hrdým a nikdo nebude chtíti se dostatí do stavu vyššího, nenáviděného. Pak nepožene rolníka, obchodníka touha, by syna svého dal studovati na »pána«, a to z předsudku, že syn jeho, jsa člověkem učeným, větší bude požívati ve světě vážnosti a úcty. Veliká budova s krásným průčelím, se světlými — většími i menšími — síněmi a pěknými schodišti, která jest uvnitř prakticky rozdělena a účelně zařízena, též i vyzdobena, představuje dojista naši národní společnost, v níž zastoupeny jsou všechny stavy, jež celek tvoří, na sebe jsou odkázány. Strhněme v budově schodiště, shodíme střechu, zničme ozdoby v síních — a strach pojme nás, kdykoliv tam vejdem, právě tak, jako když spozorujeme ve společnosti národní, že zeje propast mezi bohatými a chudinou, že stav stavu neuznává, nedůvěra mezi všemi se vzrná. A proto jest mi v dnešní rozhárané době zvolati s mor. tatíčkem Brandlem: »Nepřeklene-li společnost lidská propasti, která zeje mezi chudinou a bohatstvím, vyplní ji proudy krve. Kdo má mnoho,

mnohem jest povinen; kdo tak nečiní, podporuje zhoubné snahy těch, kteří usilují vyvrátiti základy společnosti lidské. V dnešní době »klamu« klesá mravnost lidu, z čehož zajisté vyplývá, že jest mnoho opuštěné, zanedbané mládeže. A proto zrale jest všem poctivě smýšlejícím přemýšleti o opuštěné, zanedbané mládeži, o příčinách a následcích mravního klesání lidu, jakož i o prostředcích, jak zlu tomu odpomoci.

Mimo zmíněné okolnosti jsou příčiny mravního klesání lidu následující:

1. Chudoba, nevzdělanost, mnohdy i zlá vůle rodičů, nesvorné manželství, špatný příklad rodičů a společnosti, v níž dítě žije, nemravné řeči, neslušné písně a zábavy;
2. vzrnáhající se nechuť ku práci a nesprávné počítání — vydáváme obyčejně více, než přijímáme;
3. požívání líhovin a kouření;
4. protináboženský, nemravný tisk a necudné obrazy;
5. užívání dětí k pracím silám jejich nepřiměřeným, noční toulky a podomní obchodování;
6. vyloučení tělesného trestu z disciplinárních prostředků školních;
7. ta okolnost, že učitelé u vykonávání povinností vychovatelských mimoškolních nejsou dostatečně chráněni proti násilnostem rodičů neb jich zástupců;
8. smutný ten úkaz, že říšský zákon ze dne 24. května 1885 — týkající se ochrany — dosud se u nás prováděti nemůže pro nedostatek zemských zákonitých ustanovení.

Nechci nikterak o všech těchto příčinách zpustnutí mládeže rozmlouvati, dovoluji si však upozorniti na spisky své: »Trojlístek nešťastníků« a »O masturbaci«, které o příčinách těch jednájí — leč nečteny ladem leží. Kéž rodiče pamětliví jsou slov prof. Sailera: Při vychování jest příklad rodičů a navykání dítek k dobrému hlavní a nejdůležitější věcí, kde toho není, nic nepomůže všechno poučování a domlouvání. Zapamatovati by sobě též měli, že život a příklad rodičů není než zrcadlo, do kterého se děti dívají a dle něho své způsoby pořádají. Jen že zrcadlo na tom, kdo se do něho dívá, ničeho nemění, člověk zůstává jakým byl; při živém však příkladu rodičů stává se naopak. Děti totiž, ježto způsoby, mravy a ctnosti rodičů pozorují, vše následují — dobré i zlé.

Nesvorné manželství jest hlavním pramenem zkažených mravů, jest to rak, jenž překáží blahodárnému zdaru všeobecného vychovatelství, jakž psáno jest v »Almanachu učitelském, vydaném na r. 1863.

A nejsou-li pravdiva slova Platonova: Kde staří jsou necudnými, bývá nevázanost mladých větší?! Hlavní kořen jmenovaného zla jest tedy v rodině.

Kdo má cit pro pravdu a spravedlnost, ten neobviňuje a nebude nikdy obviňovati školy, jako by tato úpadek mravů zaviňovala i když se dá při nynějších osnovách učebných charakterisovati slovem »vědění«, nikoliv »umění«.

»Děti neučí se teprve ve škole své prostopášnosti«, dí Quintilian, »leč z domu ji s sebou přinášejí. Toto zlé pochází obyčejně od rodičů, kteří dětem od jejich první mladosti špatný příklad dávají. Děti totiž slyší a vidí doma téměř každodenně věci, o kterých by se neměly ničeho dověděti, jež by vůbec poznati neměly. To vše pak stává se jim obyčejem, druhou přirozeností a děti ubohé přiučí se nepravostem ještě dříve, než poznaly, co vlastně nepravost jest«.

Pověstný vrah Heřman Stellmacher napsal v poslední chvíli svého bídného života — před popravou — své choti: »Hleď hned z počátku

k tomu, aby děti naše chodily pilně do školy a pilně se učily. Kdyby matka má nebyla musila stále meškati na silnici, aby pro nás vydělala chléb, byl bych se také více naučil, ale tak byl jsem v mládí ponechán sám sobě a mohl jsem činiti, co jsem chtěl. Děti musí míti svobodu, musí však přísně býti chovány. Přemrštěná láska k nim je často pro ně největší škodou«. — Slova ta, byť i vrahova, zasluhují úcty a nechť zapamatují si je všichni, kdož výchově dítek svých nevěnují hned v nejútlejším mládí patřičné pozornosti, kdož dítkám svým v útlém mládí vše prominou a v rozpustilosti a nezvedenosti hledají vznikající vtip a nadání, kdož nenavádějí vůle dítek k poslušnosti, zapomínajíce, že k povaze dítek především patří poslušnost, jako že nedaleko ní jest láska. Zároveň nechť všem rodičům, vychovatelům utkví v paměti slova našeho Kollára :

»Dobré vychování jest druhé stvoření člověka, dobrý vychovatel, druhý stvořitel jeho. Co Bůh počal, to ono dokonává, co Bůh zasadil, to ono ohrazuje, zalévá a opatruje. Dobré vychování jest pro člověka to, co ruka umělého sochaře pro kámen jest, kterýž i z nejtvrďšího kamene svým perlíkem a dlátem krásný obraz a postavu udělati může, takže kámen ten nepřínáleží již k věcem mrtvým, ale k věcem do duchovního života přecházejícím. Takové divy činí i dobré vychování, ono převádí člověka z tělesné říše do říše duchovní, od zvířat ku člověčenství, slovem ono darovává lidskému pokolení celého, způsobilého a nejen tělesného, ale i duchovního člověka«.

Dále jest si přátí, aby užívání kořalky u lidu co nejvíce se obmezilo, nikoli však, jak se bohužel dnes děje, podporovalo rozmnožováním kořalen a palíren. Země, stát, kde tato neřest zevšeobecní, musí zaniknouti, neboť pilnost, citelnost, lidskost, mírnost a cit pro mravnost, vlastnosti to, bez nichž stát neobstojí, zcela se jí ničí. Dějiny nás učí, že u divokých národů onen okamžik, kdy zavedena kořalka, jest vročením jich kratšího života a jejich zeslabení a že tento dar je Evropanům lépe podmaňuje, než střelný prach a kanony. Nejlepší doklad toho jest, co před několika lety vyslanec divokých rudochů prezidentu Spojených Států v Severní Americe ve veřejném shromáždění pravil :

»Prosíme tě, otče, bys nám dal pluhy a jiné hospodářské náčiní, jakož i kováře, který by je opravoval. Avšak, otče, vše co započneme, bez užitku bude, když shromážděná rada nenaporučí, aby žádný člověk kořalky ani žádných jiných lihovin neprodával. Otče, dovoz toho jedu jest v našich polích zapovězen, nikoli však v městech, kde někteří naši lovci za tento jed nejen kožešiny, anobrž i pušky a příkrývky noční zaprodávají a nazí k rodinám se vracejí. Neschází otče, rudým dětem tvým pilnost, leč tento dovezený jed jest příčinou, že jsme chudí.

Tvoje rudé děti nemohou se ovládati, jako naši bílí bratři. Když naši bílí bratři nejprve do země k nám přišli, byli naši předkové četní a šťastni; avšak od té doby, co obcujeme s lidem bílým a co zkázonosný jed k nám přivezen, jsme méně četní a méně šťastni!«

Jest dobře známo, že pití kořalky urychluje upotřebením životní síly a to hrozným způsobem, ano téměř ji spaluje; další zhoubné následky jsou: ostrost krve, kožní nemoci, sesýchání vláknoviny, přivoděné brzké stáří, kašel, dýchavičnost a plícní nemoci, vodnatelnost, šílenství a co horší jest, otupělost citu ve příčině fysické i mravní, která násilnický trhá pouta růžová manželství a přivádí rozvrat rodinného života a štěstí.

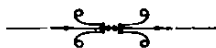
A co u nás? Známe rodiny, kde kořalku takto požívají společně: Na mísu nakrájí matka, hospodyně chleba, naleje kořalky a dá na stůl. Rodiče i děti zasednou, jako k obědu, vezmou lžíce a jedí kořalku s chlebem jako polévku. Věru, hrozný to úkaz a ještě hroznější jeho následky!

Anglické společnosti na život pojišťující alkoholistů nepřijímají; ony též vyzorovaly, že úmrtnost u mírných pijáků je o 24—30% větší než u abstinentů, proto abstinentům 8% slevují.

Co pak říci o kouření? — Kazí zuby, vysouší tělo, činí je hubeným a bledým, zeslabuje oči a paměť, stahuje krev do hlavy a plíc, klade zárodek k prsním neduhům a bolestem hlavy, a může těm, kteří náchylni jsou k souchotinám, přivoditi chrlení krve, ano souchotiny samé.

Angličtí lékaři vybrali a prohlédli 38 nedospělých kuřáků a shledali u 32 z těchto chlapců nepravidelný tlukot srdce, vadu to velmi nebezpečnou, špatné trávení žaludku a jako následek toho chřadnutí a slábnutí těla; mimo to pozorovali, že většina těchto mladistvých kuřáků často pokašlává a že náchylna jest k pití kořalky. U 27 chlapců působilo kouření zhoubně na celé tělo: ustavičně postonávali a málo rostli. Váha těla byla o 6% až 10% menší, než váha těch chlapců, kteří nekouřili. Jeden z oněch 38 chlapců zemřel souchotinami. — Když chlapci zanechali kouření, pozdravilo se jich 19 za půl roku, ostatní se pozdravili za rok.

(Pokračování příště).

O vychování dívčím.

(Pátá část.)

Jest otázka, kdo jest k této zvláštní vychovatelské činnosti povolán a v jaké formě má se díti. Co se prvního týče není pochyby, že první a nejlepší vychovatelkou i v tomto směru měla by býti matka. Nepoložila-li matka základů všeho dobrého v útlou duši dívčí, bývá často zmařeno veškeré úsilí i nejlepších vychovatelů ve škole. Pravíť Komenský: »V mravech a ctnostech cvičení časně počne, dřív nezpůsobové a nectnosti hnízditi začnou. To pak vedení nejpřednější na tom záleží, aby dobré příklady před očima měli. Uč je činiti činěním, nebo děti opičátka jsou; co uhlédají dobrého i zlého, hned dělají. Protož rodičové, chůvy a čeládka středmě, mírně, vážně, k sobě vespolek uctivě, a všelijak mravně a ctnostně vésti si mají, pro dívky. Připojovati se však mohou i poučování, aby vždy rozumně, co dělají, dělali, a že se tak dělati má, věděli. A jakož příklady a napomínání k ctnostem stále jim obmýšleti sluší, tak zase naproti tomu příklady zlé a řeči neb slova nákažlivá všelijak od nich vzdalovati. Nebo poněvadž jsme porušení, sklonnější jsme z přirození ke zlému nebezpečnosti jest, aby se zlé raději nechytalo než dobré, kdyžby se oboje na oči a smysl jim pouštělo. Protož všeliké nákaz příčiny od nenapravněného ještě věku s pilností odháněti, veliká opatrnost bude; jako jsou tovaryšstvo zlé, řeči oplzlé, knihy neúčinné, až i zahálka všelijaká. Lidé zajisté, nic nedělajíc, zlého dělati se učí, protože mysl prázdna býti nemůž, a nezanese-li se něčím potřebným, prázdny, marnými, ničemnými věcmi sama se zanáší. Pro kterouž příčinu dobré jest, aby vždycky o něco zavazovány byli děti, aspoň ve hru nějakou, kterážby zdraví těla aneb čerstvosti mysli napomáhala. Naposledy, poněvadž bázeň a ostýchání při mladých býti musí, mají-li na cestě ctnosti zdržáni býti, kázně také k cvičení mládeže nevyhnutelně potřebí. Nebo kde není kázně, není bázně. A kázeň, pravím, že býti musí, n e t a k p r o u č e n í , j a k o p r o m r a v y.«

Těmito jadrnými slovy řekl Komenský matkám vlastně vše, čeho věděti a co konati jim třeba. Jsou však tato slova, hledíc k všeobecnosti, dosud zbožným přáním. Je sice pravda, že jsou i nyní matky, které s nevšedním taktem vychovatelský úkol svůj plní a dívky, zvláště hledíc ku

cudnosti, výborně vychovávají, ale to stále ještě není pravidlem, jsou to vždycky spíše jen výjimky. Pozorujme jen pilně rodiny kolem sebe a přesvědčíme se o tom. Jaká tedy pomoc? Vychovejme si matky! Ale začněme hned, abychom vhodné příležitosti nepropásli. Bereme na se práci nesnadnou, ale doufejme, že s milostí Boží se zdaří. Činnost naše bude dvojitá: ve škole a mimo školu. Ve škole hlavní, denní, mezi lidem příležitostná. Dříve však, nežli ideu cudnosti, jak si ji ve škole představuji, v celém rozsahu projednám, jest mně zodpověděti ne málo důležitou otázku: Kdo jest povolán vyučovati a tedy také vychovávati mládež dívčí, učitel nebo učitelka?

Mezi učiteli a učitelkami vzplanulo nepřátelství a zuří boj, jehož nepěkné stránky možno pozorovati zvláště v království českém. Není to ani tak boj zásad, ale jest to zápas existenční. Zavinili ho ti, kteří tak dlouho zadržovali učitelstvu krvavou mzdu. Učitelům se zdálo, že jim učitelky ujímají chleba, učitelky se bránily, a nastala vojna, která dosud není dobojována. Při tom na obou stranách užito bylo často nepěkných zbraní. Tímto sporem, jenž zájmy stavu učitelského jen poškozuje a dal by se vzájemnými ústupky odstraniti, přiostrčila se též otázka, má-li dívky učiti učitel anebo učitelka. Učitelky rozhodně tvrdí, že jen ony hodí se na dívčí školy, učitelé hájí naproti tomu svých posic. Učitelky dokazují tvrzení své některými politováníhodnými případy, jež zavinili učitelé na dívčích školách a jež zde blíže označiti nelze. Spor ten je čím dál tím vášnivější, a proto také není divu, že záhada ta se čím dál tím více zatemňuje. Pro nás, kteří nestranně a klidně otázku tu uvažujeme, nemůže rozhodovati nic, leč důvody paedagogické, a těmi pokusím se otázku tu poněkud objasniti.

Povinnosti rodičů definuje katolický katechismus takto: »Povinností manželů jest, aby své děti v bázni Boží vychovávali a o jejich časné i věčné blaho pečovali.« Nepraví, aby otec vychovával, ani aby matka vychovávala, nýbrž aby vychovávali, aby tuto svatou povinnost oba konali. Nekoná-li jí otec, prohřešuje se těžce, nekoná-li jí matka, rovněž tak. — Rodiče zastupuje škola z příčin, jež každému učiteli dobře známy jsou. Jako v rodině již příroda určila muže a ženu k tomu, aby děti společně vychovávali, neboť jen tak lze člověka harmonicky vychovati, a určení toto posvětil Bůh, tak i škola, má-li plně dostáti svému úkolu, zvláště vychovatelskému, svěřena býti musí učitelům i učitelkám. Ovšem jsou příklady učitelů špatných, ale rovněž špatných učitelek. — Jako neplatí: všichni učitelé jsou dobří, tak neplatí: všechny učitelky jsou dobré. Dějiny vychovatelství nasvědčují, že ženy nemají té převahy, jakou by si mnohé z nich rády přisvojily, neboť počet velkých vychovatelek žen nikterak nemůže se přirovnati k počtu velkých vychovatelů mužů. A kdyby zásada ta, že dívky jen učitelka vychovávati má, byla odůvodněna, pak by nutně z činnosti této vyloučen býti musil kněz i otec. Naopak představme si školu dívčí, kde dobrý učitel a dobrá učitelka působí. Vady, jež jaksi povaze ženské jsou vrozeny a jichž učitelka tak snadno nepostřehne, uvidí učitel a odstraní je. Žena vychovává jemností, muž dodává povaze pevnosti. Mluvím stále jen o dobrém učiteli, o němž napsal Komenský: »Ovšem preceptoři nejvýhodnější z lidí býti musejí, obyčejů a povah líbeznych a pravé ctnosti zrcadlo, protože se k nim jistotně discipulové formovati budou.«

Učitel špatný nehodí se ani na školu chlapeckou. Ovšem by bylo žádoucí, aby na dívčí školy nebyli ustanovováni učitelé mladí, nýbrž vychovatelé zkušení, otcové rodin. Tím nikterak není řečeno, že by pisatel těchto řádků učitelkám také záviděl. Právě naopak. Žádoucí by bylo,

aby do škol našich uvedeno bylo více dobrých učitelek do škol dívčích i chlapeckých, a to nejen do třídy nejnižší, ale i do tříd vyšších. Ba zvítězí-li u nás směr praktický, jako v Americe a v Anglii, kde muž tím »nízkým« postavením pohrdá a hledá práci, která hodně vynáší, pak dostanou ženy veškeré obecné školství do svých rukou, jest jen otázka, bude-li to jen ve prospěch obecného pokroku. Kéž bychom místo vzájemných nechutných pútek pracovali více na svém sebevzdělání a zdokonalení.

(Přístě dále.)

Sluší-li vdaným učitelkám vyučovati?

Úvaha III. od Vlasty.

◊ předmětu tomto bylo již mnoho mluveno. A jak to obyčejem bývá, zvláště jedná-li se o ženskou otázku, rozejdou se uvažující ve dva naprosto nepřátelské tábory. Boj vede se pak do nejzazších extrémů. Což, nebylo by možno, voliti také cestu střední?

Kolik to filosofických i nefilosofických pojednání uveřejněno bylo již o tom, smí-li ženy studovati na universitě čili nic? Smí-li žena zaměstnána býti v úřadě, má-li volební právo, smí-li účastniti se zákonodárství čili ne? atd. A výsledek toho všeho? Po nejtuzších pútkách povolí se konečně ženám vše, oč zprvopočátku zcela rozumně beze vší předpojatosti byly žádaly. A také právem! Vždyť před Bohem muž i žena rovni jsou.

Komenský praví ve své Didaktice v kap. IX. »Školy mají býti pro všechnu obojího pohlaví mládež. A to proto, že všechněch lidí jeden a týž cíl lidmi býti, to jest tvorem rozumným, pánem tvorů, obrazem Božím. Nemůže se také příčiny žádné ukázati, proč by ženské pohlaví od umění jazyků a moudrosti odměšováno býti mělo. Nebo rovně lidé jsou, Boží obraz jako i my, rovně účastnice milosti a království věku budoucího, rovně myslí k chápání moudrosti způsobnou obdařené, nýbrž vtipu jemnosti často nad nás poctěné. Rovně k velikým věcem jako k spravování lidí, krajin, panství i celých království užívá jich Pán Bůh. Proč tedy je abecedou samou odbývati a dále potom od nich odháněti máme?«

Tak psal Komenský o ženské otázce a to v době, kdy nikdo ještě netušil, že přijde čas, kdy otázka ta rozřešena bude ve prospěch žen.

A nyní přicházím k věci, o níž svrchu jde. Muž-učitel chce si zvoliti věrnou družku života svého, s kterou by sdílel všechny slasti i strasti po klopotné denní práci. Vždyť tolik roků strádal již v samotě! — Nikomu ani nenapadne, aby mu zazlíval. Jest mu beze vší překážky dovoleno oženiti se. — Žena-učitelka našla přítele, o němž v písmě svatém čteme: »Štasten, kdož našel přítele pravého. Lepší přítel, nežli bratr. Přítel věrný jest obrana mocná a kdo jej nalézá — nalézá poklad. Jsi-li tak štasten tento poklad míti, važ si ho po Bohu nade všechno. Lásku za lásku, věrnost za věrnost jemu věnuj. Cti a miluj ho tím více, když tě na chyby tvé upozorňuje a z hříchů tvých tě přátelsky kárá. Lepší jsou rány od toho, který miluje, nežli lstivé líbání toho, kdo nenávidí.« Jak ráda nazývala by jej po celý život svůj toliko přítelem! Leč jazýčky zlé již postaraly se o to, by čest její pokálena byla. Vždyť je svobodna a učitelkou! A ta přece nesmí se žádným mužem se baviti. Učitelka nesmí cítiti jako druhé ženy, té musí úplně postačiti svědomité plnění jejích povinností. Ovšem, že v plnění povinností dobrá učitelka také vždy štěstí svého dochází. Ale táži se, jest to snad hříchem, když v takové mladé dívčí hla-

vince vyvstane myšlénka »provdati se«? Vždyť kolega její oženil se beze vší překážky! Jí to nemá býti dovoleno? Jakým právem? Což nemá žena téhož práva na svátost stavu manželského jako muž? A pro jakou příčinu má býti ona zkracována v tom, co muži beze všeho bylo dovoleno? To bylo by přece nespravedливо! Budiž tedy dovoleno i ženě-učitelce se provdati! —

Ale jiná otázka nyní nastává, jak si má, či lépe řečeno, musí vše zaříditi učitelka provdaná. Že dvěma pánům sloužiti nelze, toť přece nade vší pochybnost. Nemůže tudíž zároveň doma a ve škole býti. — Že by však hospodářství v bídny stav upadnouti musilo, když by vdaná učitelka sama nehospodařila, o tom troufám si pochybovati. Kdo pak jí hospodařil, když byla svobodna? A odvážil by se proto někdo tvrditi, že domácnost svobodné učitelky je zanedbána?

Znám úřednickou rodinu, v níž z rána muž i žena odcházejí do úřadu, v poledne se vracejí k obědu, před druhou hodinou opět odejdou a k večeru teprv domů přicházejí, kdy jsou již s touhou očekávání svými drahými, hodnými dětmi. A jaká je jejich domácnost? Vzorná! Znám málo rodin, v nichž by vládl takový pořádek a čistota, málo rodin, jež by pojila taková harmonie a něžná láska, jako zde. Jak je to možno, když paní celý den je v úřadě a s dětmi tak málo zabývá se může, aby bylo vše v pořádku a děti vzorně vychovány? To je nadsazování! Nikoliv. Mluvím ze zkušenosti. Paní ona má starší sestru a ta jest zároveň matkou, hospodyní, duší celé rodiny! A proto může paní, třeba provdaná, zcela věnovati se svému úřadu.

A nyní dejme tomu, že by se učitelka provdati chtěla. Pohnutkou ku kroku tomu nemusí býti žádná nízká vášeň. Víme dobře, že jsou učitelky, které by byly nešťastny, kdyby se musily provdati. Naopak je dosti učitelek, které by byly nešťastny, kdyby se nesměly provdati. To jest stanovisko zcela individuální. V tomto ohledu pravidla nelze stanoviti. —

Tak jako se skládá člověk z duše a těla, tak zrovna připadá mi, že složeno je manželství ze dvou částek. Ta jedna týká se těla a má za povinnost založení rodiny. Ale ta druhá týká se duše, a to jest ta nebeská páska, jež tvoří jednu duši ve dvou tělích! A takovéto duchovní manželství jest s to, aby učinilo z člověka zvířete člověka — anděla! Kdo dovede sečísti, kolik takových duchovních manželstev již pod sluncem uzavřeno bylo? Abych uvedla jen jeden případ ze života vedle jiných. Eleazar hrabě z Ariana a Delfina. Čerpáno z historie.

Avšak úřad učitelský vyžaduje, aby učitelka veškeré své síly jemu věnovala. Ovšem, to také jest svatou povinností jak svobodné tak vdané učitelky, aby zcela oddala se svému povolání.

A kdo se bude starati o její budoucnost? Ten, kdo se o ni staral, když byla svobodná! V tom není žádného rozdílu. Ale jinak mají se věci, když by vdaná učitelka »ochuravěla«, aneb lépe řečeno, když by stavem svým vzbuditi mohla u dítek pohoršení. Tu pod žádnou podmínkou nebudiž učitelce dovoleno vyučovati. V takovém případě budiž nucena vzíti si dovolenou nejméně na půl roku, po případě na celý rok. A po celou tuto dobu budiž nucena vzdáti se celého svého služného ve prospěch té učitelky, která za ni vyučuje. Mimo to nebudiž žádného zvláštního ohledu bráno při učitelce vdané na úkor učitelky svobodné. — Stejně povinnosti, stejná práva.

Tak odpadnou samy sebou všechny ty stesky a nepřístojnosti, o nichž ve »Vychovatelských Listech« i jinde tolik bylo mluveno. Vždyť nebude

ku steskům těm pražádné příčiny! Ba mám za to, že každou podobnou dovolenou — jež nyní tolik zla působí — vítati budou ony kolegyně, kterým Štěstěna dosud ni nejmenšího místečka neuštedřila. A že by vdané učitelky ubíraly výživy těm, které dosud bez místa jsou? Ani toho není třeba se obávat. Neboť mám za to, že malé as procento našlo by se těch mužů, kteří by při takovéto úpravě zákona i na dále ještě usilovali o to, by drahé jejich polovičky dále vyučovaly.

A jestliže by i při tomto zredukování příjmů vdaná učitelka i dále ještě chtěla vyučovati, pak to nebude u ní žádným materialismem, chtít učitelkou zůstat, ale bude to láska k povolání. — A před opravdovou láskou k povolání skláním hluboce svou šji i při učitelce vdané. A proto neodsuzujme těch, které provdati se chtějí, ale zároveň vysoce vážme si těch, které provdati se nechťejí.

Moderní otroctví.

Pod tímto titulem přináší »Mähr. Volksbote« zprávu o tom, jak šlechtná baronka Malcomes upozorňuje v uherských listech na obchod s otroky, jaký se pořád ještě provádí se slováckými chlapci. Nesvědomití agenti, ponejvíce židovští, kupují toto zboží od rodičů, kteří dohnání bídou, ztrácejí cit, a zašantročují je do velkoměst v Německu.

Hlavní zástupy těchto malých mučeníků — lze viděti mezi nimi osmileté chlapce — pocházejí z komitátu Arva a Turocz. Tam vydávají rodiče vlastní své děti za peníze do strašné ciziny. »Majstor« dá za chlapce se zdravými nohama hned 13 zl. Když pak jej vrátí po tříletém vykořisťování, jestli chlapec vůbec pod břemenem »lásky« mu prokazované za ten čas nepadl — zaplatí rodičům zase 13 zl. Hoch vyučí se v žebrání a podomním obchodě. Jiný, jehož mládí více působí na lidi, přijde na jeho místo.

V dalekých dílech světa se pracuje s dobrým výsledkem k odstranění obchodu s otroky. V Evropě ve skvělém hlavním městě mocného Německa může se provozovat nerušeně. Též tito »Mausfallen« (myšopastci), jak v Berlíně tyto malé slovácké děti nazývají, protože prodávají drátěné pasti, jsou otroky, kteří od rodičů byli prodáni lidokupcům, kteří jich ku zločinné lichvě zneužívají. O stravování se »majstor« nestará, stravu si mají vyžebrati při svém prodávání. Za to dal jim množství věcí na prodej a nanejvýš je naučil sdrátovati nějaký hrnec. Večer musí však svému pánu nejméně dvě marky peněz donést, jinak dostanou bití. Pán je ostatně ani sám nebije, má na to dohlížitele. V bídém sklepení na trochu prohnilé slámě hadry přikryté spávají tyto děti a mohou mluvit ještě o štěstí, dostávají-li ráno hrníček kávy a kousek chleba.

Právem nazývá šlechtná tato dáma tuto dětskou bídu »do nebe volající hanbou«, za kterou by se protestantský Berlín, »město bázně Boží a dobrých mravů« styděti mělo.

Takové ubohé otroky nemusíme hledati v Berlíně, chodí jich dosti po našich vesnicích horských. Sami jsme se vyptali několikrát ubohých hochů slováckých na poměry k »pánovi« židovi v Mohelnici, v Zábřehu a se dověděli, že nejen platu nedostanou, ani jídla a peníze jisté odvésti musí. Našel jsem jednou synka u cesty za dědinou, který s plácem pojídal kyselý šťovík ne z dětské rozmarnosti, nýbrž z hladu, poněvadž dnes ještě, bylo 5 hodin k večeru, dosud nic nejedl.

To by byla pravá láska slovanská, kdybychom se snažili nějak pomoci v bídě, která vyháni staré i mladé z krásné, hornaté vlasti!

**Račte doporučovati „Vychovatelské Listy“ mezi svými
známými. Žádejte jich ve veřejných místnostech, kde se
časopisy vykládají!**

* Přehledy z věd přírodních. *

Tělověda, zoologie, botanika, mineralogie, geologie, chemie a fysika.

K potřebě učitelstva a studujících napsal

Jan Kranich, učitel měšťanské školy v Příboře.

Stran 200. — Cena výtisku v polotuhé vazbě formátu kapesního 1.60 K, poštou 1.70 K. — Nákladem vlastním.

Ve spisku tomto, čítajícím 200 stran hustého, drobného tisku, podán jest celý rozsáhlý obor věd přírodních přehledně a stručně, ale i tak obsažně, že bude zajisté vítanou příručkou učitelstvu škol obecných a měšťanských, jakož i studentstvu škol středních. Zvláště výborně poslouží »Přehledy« studentstvu a učitelstvu při přípravě ke zkouškám z těchto předmětů. »Přehledy« psány jsou v rozsahu učiva vyšších škol středních.

Z obsahu budiž uvedeno: V tělovědě stručně, ale podrobně pojednáno o soustavě kostí, svalstvu, ústr. zaživacích, soust. cévní, ústrojích dýchacích o soustavě nervové, čidlech a normálních rozměrech člověka. — V zoologii četné přehledy, rozdělení na třídy, řády, podřadí atd. se stručnou charakteristikou. — V botanice: anatomie rostlinná, fyziologie rostlin, morfologie (zde přehledy květenství a plodů), systematika s mnoha přehledy. — V mineralogii podán přehled soustav krystalografických, vlastností silozpytných, nerostů soutvarných a mnohotvarných, systematika a přehled asi 100 nerostů, u nichž v tabulkách uvedeny tvary krystalů, chemické složení, vlastnosti chemické a fyzikální a užitek. — V geologii: přehled hornin a útvarů geologických (zde uvedeny v tabulkách věk a období, skupina, stupně, horniny usazené a vyvřelé, zvířata a rostliny, naleziště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a jiných zemích, užitečné nerosty a horniny). — Chemie obsahuje: stručné dějiny chemie v chronologickém pořádku, přehled a rozvrh prvků, chemii nerostnou, chemii organickou, tabulku o složení potravin, oběh látek v přírodě. — Ve fysice četné tabulky, přehledy a vzorce.

Objednávky za předem zaslany obnos vyřizuje obratem

Jan Kranich,

učitel měšťanské školy v Příboře, Morava.

»Vychovatelské Listy« vycházejí dvakrát za měsíc (5. a 20.)

Předplatné na rok obnáší 6 K.

Redakci vede Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích. — **Administrace:** Marie Chytilová, učitelka v Brně, Veselá ulice č. 13, posch. II., dvéře 10.

Nákladem spolku Katolických učitelů na Moravě.

Rukopisy, pak časopisy a knihy k posouzení a doporučení račte zasílati Al. Adamcovi, učitelu měst. školy v Ivančicích.

Všecky příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.